

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

САВЦЬКА ВІКТОРІЯ ВАЛЕНТИНІВНА

УДК 342: 631.526.3

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ
СЕЛЕКЦІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ У РОСЛИННИЦТВІ УКРАЇНИ

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
ДІХТІЄВСЬКИЙ Петро Васильович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри адміністративного права.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
СВІТЛИЧНИЙ Олександр Петрович,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України, професор кафедри
цивільного та господарського права;

кандидат юридичних наук
ТАНДИР Олексій Віталійович,
Макарівський районний суд Київської області, суддя.

Захист відбудеться «6» грудня 2016 року о «13.00» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.04 Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: м. Київ, вул. Володимирська, 58, чит. зала №12.

Автореферат розіслано «3» листопада 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. М. Чуприна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Значення розвитку науки про виведення нових та покращення існуючих сортів рослин для сучасного суспільства складно переоцінити. Наразі активно впроваджується співпраця між органами державної влади і суб'єктами права інтелектуальної власності щодо розв'язання питань охорони майнових та немайнових прав, незаконного використання інтелектуальної продукції, врегулювання на рівні законодавства загального підходу до розгляду та експертизи судових справ щодо порушення об'єктів права інтелектуальної власності у сфері селекційних досягнень у рослинництві України. При цьому вкрай важливо на теоретико-правовому рівні розробити концепцію взаємодії держави та людини при здійсненні адміністративно-правового захисту й надання адміністративних послуг у сфері організаційної та правової діяльності органів управління щодо охорони селекції сортів рослин в Україні. У такому аспекті необхідно орієнтуватися як на історичні передумови становлення й розвитку інституту управління у сфері селекційних досягнень у рослинництві в Україні, так і на зарубіжний досвід у цій сфері.

Чимало принципів питань адміністративно-правової охорони селекційних досягнень у рослинництві не отримали комплексного вирішення не тільки у нормотворчій практиці, але й у вітчизняній юридичній літературі. Тому першорядне завдання в українських реаліях – належне правове врегулювання охорони селекційних досягнень у рослинництві. З огляду на це проблематика адміністративно-правової охорони селекційних досягнень у рослинництві саме тепер є актуальною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. За своїм змістом та спрямованістю тема дослідження відповідає Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»; розділу «Правове забезпечення державного будівництва, розвитку політичної системи та місцевого самоврядування» Пріоритетних напрямків розвитку правової науки на 2011–2015 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук від 24 вересня 2010 р. № 14-10. Роботу виконано на кафедрі адміністративного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка в рамках бюджетної теми «Доктрина права в правовій системі України: теоретичний і практичний аспект» (номер теми 11 БФ 042-01, номер державної реєстрації 0111U008337). Тема дисертаційної роботи в остаточній редакції затверджена вченою радою юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол від 18 вересня 2014 р. № 1).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дослідження полягає у розробці і формулюванні висновків щодо удосконалення адміністративно-правових засад

охорони селекційних досягнень у рослинництві України, визначенні місця, ролі та задачі суб'єктів владних повноважень, а також обґрунтуванні наукових рекомендацій щодо удосконалення нормативно-правової бази з досліджуваних питань.

Реалізація вказаної мети зумовила необхідність послідовного вирішення таких *задач*:

- виявити правову природу (історію) становлення та розвитку інституту управління селекційних досягнень у рослинництві;

- проаналізувати стан нормативно-правового регулювання селекційних досягнень у рослинництві та на цій основі розробити пропозиції щодо його удосконалення;

- встановити роль адміністративного права в правовому регулюванні селекційних досягнень у рослинництві, розглянувши елементи адміністративно-правового механізму управління та забезпечення охорони селекційних досягнень у означеній сфері;

- розкрити зміст адміністративно-правової охорони селекційних досягнень у рослинництві, на цій підставі сформулювати поняття «адміністративно-правова охорона селекційних досягнень у рослинництві»;

- дослідити діяльність суб'єктів системи органів виконавчої влади у сфері охорони прав на сорти рослин і внести пропозиції щодо її покращання;

- охарактеризувати умови і порядок правової охорони нових сортів рослин патентом та обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення нормативно-правового регулювання у цій сфері;

- розкрити місце і роль впливу адміністративної відповідальності на стан охорони селекційних досягнень;

- визначити правовий статус представника з питань інтелектуальної власності на сорти рослин на підставі аналізу його діяльності в сучасних умовах;

- розробити й обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення законодавства України стосовно охорони селекційних досягнень у рослинництві України та порядку судового розгляду в даній сфері.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку з правовою охороною селекційних досягнень у рослинництві.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади охорони селекційних досягнень у рослинництві України.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становить низка філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів, що дали змогу забезпечити об'єктивний, повний та всебічний розгляд досліджуваного предмета.

Застосування історичного методу дозволило здійснити історичний аналіз становлення та розвитку інституту управління селекційних досягнень у

рослинництві (підрозділ 1.1). За допомогою системного методу було систематизовано існуючі в юридичній літературі погляди стосовно змісту адміністративно-правової охорони селекційних досягнень у рослинництві, що дало змогу сформулювати поняття «адміністративно-правова охорона селекційних досягнень у рослинництві» (підрозділ 2.1). Формально-логічний метод уможливив формулювання визначень та розгляд позицій дослідників з обраної тематики (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 2.3). Нормативно-порівняльний метод застосовувався для порівняльного аналізу положень Конституції України, міжнародно-правових документів, законодавства зарубіжних країн, законодавчих та нормативних актів України, якими регулюються відносини у сфері селекційних досягнень. Цей метод допоміг розробити напрями подальшого вдосконалення положень чинного законодавства України у сфері селекційних досягнень (підрозділи 1.2, 1.3, 2.2, 2.3, 3.2). Статистичний метод використано для узагальнення результатів вивчення практики, виявлення помилок, яких припускаються при регулюванні у сфері селекційних досягнень у рослинництві (підрозділи 3.1, 3.2) та ін. Ці методи наукового дослідження використовувалися у їх взаємозв'язку.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених-юристів, зокрема В. Б. Авер'янова, О. Ф. Андрійко, Г. А. Андрощука, В. М. Бевзенка, А. І. Берлача, Ю. П. Битяка, Ю. Л. Бошицького, В. В. Галунька, С. Т. Гончарука, С. Г. Гордієнка, І. С. Гриценка, В. О. Жарова, І. Г. Запорожець, В. М. Єрмоленка, П. В. Діхтієвського, Р. А. Калюжного, Ф. О. Кіріленка, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, А. А. Корчинського, О. В. Кульчицької, В. І. Курила, Є. В. Курінного, Н. В. Лебідь, Н. Р. Малишевої, О. М. Мельник, Р. С. Мельника, О. Ю. Піддубного, О. А. Підпригори, О. В. Пічура, М. В. Пушкар, О. П. Світличного, О. Д. Святоцького, А. М. Статівки, С. Г. Стеценка, О. В. Тандира, В. Г. Третьякова, В. Ю. Уркевича, О. І. Харитонової, Р. Б. Шишки та інших. Слід зауважити, що окремі аспекти охорони прав на сорти рослин розглядалися у дисертаційних дослідженнях представників науки адміністративного права М. В. Пушкар (2006 р.) та І. Г. Запорожець (2010 р.).

Нормативною базою дослідження є Конституція України, міжнародні акти, чинні законодавчі та інші юридичні акти у сфері охорони селекційних досягнень у рослинництві.

Емпіричну базу дослідження складає статистична інформація та узагальнення практичної діяльності державних органів, уповноважених застосовувати заходи адміністративної відповідальності за порушення правопорядку у сфері селекційних досягнень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що ця робота є одним з перших в українській адміністративній науці комплексним

дослідженням, присвяченим вивченню проблем адміністративно-правових засад охорони селекційних досягнень у рослинництві.

У результаті дослідження було сформульовано й умотивовано низку нових концептуальних положень, що мають важливе теоретичне та практичне значення, а саме:

вперше:

– обґрунтовано таку періодизацію становлення та розвитку інституту управлінських відносин у сфері селекційних досягнень у рослинництві України: перший період – від зародження землеробства до середини ХІХ ст.; другий – 1840–1921 рр.; третій – 1922–1931 рр.; четвертий – 1932–1991 рр.; п'ятий – 1992–2001 рр.; шостий – 2002–2010 рр.; і останній, сьомий період – від 2011 року по теперішній час;

– сформульовано авторське визначення поняття «адміністративно-правова охорона селекційних досягнень у сфері рослинництва» як сукупність адміністративно-правових заходів, спрямованих на захист прав та законних інтересів суб'єктів права селекційних досягнень у сфері рослинництва, щодо охорони та захисту права селекціонерів і інших суб'єктів права інтелектуальної власності на сорти рослин;

– обґрунтовано доцільність удосконалення чинного законодавства у сфері охорони прав на сорти рослин, зокрема шляхом внесення змін до статей 47 та 49 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин». Частину 1 ст. 47 «Обмеження майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин» Закону слід доповнити пунктом «г» у такій редакції: «г) будь-яка особа, яка використовує посадковий матеріал сорту, повинна застосовувати назву цього сорту навіть після припинення правової охорони прав на сорт». Статтю 49 цього ж Закону викласти у такій редакції: «При використанні сорту дозволяється поєднувати його назву зі знаками для товарів і послуг та зазначенням походження товарів. У цьому разі назва сорту повинна бути легко пізнаваною»;

– доведено доцільність з урахуванням особливостей нормативно-правового регулювання селекційних досягнень в адміністративному законодавстві такого об'єкта права інтелектуальної власності, як сорт рослин, доповнити Главу 6 КУпАП статтю 51³ «Порушення у сфері селекційних досягнень»;

удосконалено:

– положення про необхідність унесення змін до існуючого регламенту складання та подання заявки на сорт рослин у частині розширення можливостей суб'єктів права інтелектуальної власності на сорти рослин, а саме встановлення строків розгляду поданої заявки на сорт рослин з метою запобігання затягуванню розгляду таких заяв;

– критерії щодо оформлення державними інспекторами з охорони прав на сорти рослин матеріалів про адміністративні правопорушення. З метою

удосконалення нормативно-правового регулювання оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення запропоновано внести зміни до пункту 1.3 Інструкції по оформленню державними інспекторами з охорони прав на сорти рослин матеріалів про адміністративні правопорушення щодо чіткого визначення права державних інспекторів як суб'єктів юрисдикції;

– теоретичні підходи щодо створення в структурі суб'єктів управлінської діяльності у сфері рослинництва Державної служби з охорони селекційних досягнень у рослинництві України. Створення запропонованого органу відповідає правовим аспектам охорони прав на сорти рослин як нетрадиційного об'єкта права інтелектуальної власності та трансферу сучасних методів біотехнології;

дістали подальшого розвитку:

– процедура патентування прав на сорти рослин та визначення поняття «процедура патентування прав на сорти рослин», під якою слід розуміти встановлений нормативно-правовими актами порядок подання заявки на отримання патенту, здійснення експертизи на відповідність умовам патентоспроможності, державну реєстрацію майнових прав інтелектуальної власності на сорти рослин, засвідчених патентом, що відбувається шляхом внесення відповідних відомостей до державного реєстру патентів;

– аргументація щодо назви посади представника з питань інтелектуальної власності на сорти рослин, яка не повною мірою відображає сутність його діяльності, бо є ширшою за представництво.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані у:

– *науково-дослідницькій сфері* – положення та висновки дисертації можуть бути основою для подальшого удосконалення правового регулювання селекційних досягнень у рослинництві (акт впровадження в діяльність Національної академії аграрних наук України від 14.04.2016 р. № 11-10/71);

– *правотворчій діяльності* – для вдосконалення законодавства у сфері селекційних досягнень у рослинництві України;

– *правозастосуванні* – для покращення практичної діяльності органів виконавчої влади в частині забезпечення охорони селекційних досягнень у рослинництві України;

– *навчальному процесі* – для підготовки навчальної та навчально-методичної літератури, а також у ході проведення лекцій та практичних занять з курсів «Адміністративне право України», «Аграрне право України» (акт впровадження в діяльність юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка від 18.09.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дослідження виконане дисертантом самостійно, з використанням новітніх здобутків вітчизняної та зарубіжної

науки адміністративного права, усі викладені в ньому положення і висновки обґрунтовано на основі власних розвідок. У співавторстві з Діхтієвським П. В. опубліковано наукову статтю «Принципы управления в сфере селекционных достижений в растениеводстве Украины» (автором особисто досліджені принципи управління у сфері селекційних досягнень у рослинництві). У дисертації ідеї та розробки, які належать співавторам, не використовувались.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження пройшли апробацію у виступах автора на міжнародних науково-практичних конференціях: «Наукова дискусія: питання юриспруденції» (Тернопіль, 2014 р.); «Юридична наука та практика у третьому тисячолітті» (Кошице, Словачка Республіка, 2015 р.); «Правотворча та правозастосовча діяльність: теорія, практика, професійний досвід» (Київ, 2015 р.).

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження відображені у шести наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях (дві з них у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних), а також у тезах трьох доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура дисертації зумовлена предметом і метою дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 210 сторінок. Список використаних джерел складається з 213 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено зв'язок з науковими програмами, планами, темами, охарактеризовано мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача, наведено відомості про апробацію тощо.

Розділ 1 «Теоретичні засади адміністративно-правової охорони селекційних досягнень у рослинництві: історичні передумови та питання управління» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Правова природа становлення та розвитку інституту управління у сфері селекційних досягнень у рослинництві»* проаналізовано становлення й розвиток означеного інституту в Україні. Вивчення історико-правових засад правового регулювання та охорони селекційних досягнень у рослинництві уможливило періодизацію виникнення і розвитку інституту управління у сфері селекційних досягнень, який умовно можна поділити на сім етапів: 1) від зародження землеробства до середини XIX ст.; 2) 1840–1921 рр.; 3) 1922–1931 рр.; 4) 1932–1991 рр.; 5) 1992–2001 рр.; 6) 2002–2010 рр.; 7) 2011 р. – по теперішній час.

Зроблено висновок, що вивчення історії проблеми допомагає не тільки осмислити здобутки, а й відкоригувати сучасну структуру державного регулювання якості та реєстрації прав на сорти рослин, їх поширення і охорони прав селекціонерів, володільців патенту, власників майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту відповідно до міжнародних стандартів.

Підрозділ 1.2 «Нормативно-правове регулювання селекційних досягнень у рослинництві» присвячено дослідженню нормативно-правового регулювання селекційних досягнень у рослинництві. Правовідносини у сфері інтелектуальної власності унормовано окремими положеннями Конституції України, Цивільного кодексу України (передусім нормами його книги четвертої «Право інтелектуальної власності»), Кримінального, Митного кодексів, Кодексу України про адміністративні правопорушення та процесуальних кодексів, десятьма спеціальними законами у сфері інтелектуальної власності, кількома десятками підзаконних актів. Україна є учасницею 18 багатосторонніх міжнародних договорів у цій сфері, які також є частиною національного законодавства.

Нормативно-правовому регулюванню у сфері селекційних досягнень у рослинництві притаманні особливості, що випливають зі специфіки суспільної діяльності. З огляду на значну кількість нормативно-правових актів, що регулюють селекційні досягнення у рослинництві, дисертант поділяє думку про доцільність прийняття Закону України «Про селекційні досягнення».

У *підрозділі 1.3 «Основні засади управління та забезпечення охорони селекційних досягнень у рослинництві України»* аргументовано тезу, що фактична діяльність органів виконавчої влади неможлива без використання певних прав і виконання певних обов'язків, тому функції органів органічно пов'язані з державно-владними повноваженнями (правами і обов'язками).

Розглянуто загальні та спеціальні принципи управління у сфері селекційних досягнень у рослинництві. Принцип галузевого управління полягає в тому, що він поєднує однорідні за характером діяльності об'єкти державного управління у сфері рослинництва, якому притаманні вертикальні (лінійні) правові відносини, тобто відносини прямої підпорядкованості, які складаються між органами державного управління і керованими ними об'єктами, між Держветфітослужбою України і інспекційними територіальними органами, яким властиві вертикальні (лінійні) правові відносини. Міжгалузевий принцип управління характеризується особливим видом управлінської діяльності, здійснюваної органами державного управління, котрі функціонально не підпорядковані один одному, наділені повноваженнями надвідомчого характеру стосовно організаційно невіддільних об'єктів управління, змістом яких є спеціалізована міжгалузєва координація і функціональне регулювання з питань, віднесених до їхньої компетенції.

Незважаючи на певні функціональні розбіжності управлінських завдань, головне призначення міжгалузевого управління у досліджуваній сфері полягає в забезпеченні погоджених управлінських дій щодо охорони прав на сорти рослин. Наголошено, що управлінська діяльність також передбачає поєднання галузевого і міжгалузевого принципів управління. Територіальний принцип в управлінській діяльності у сфері селекційних досягнень у рослинництві полягає у тому, що суб'єкти управління здійснюють управління на чітко визначеній території. Система суб'єктів управління функціонує у межах державної території, чим значною мірою зумовлюється вплив територіального фактору на процеси організації управлінської діяльності.

Охарактеризовано загальні та спеціальні функції державного управління селекційними досягненнями у рослинництві. Наголошено, що межі державного регулювання селекційних досягнень у рослинництві, його зміст, мета і принципи перебувають у повній залежності від суспільних економічних відносин, а також характеру соціально-політичного устрою.

Розділ 2 «Адміністративно-правова охорона селекційних досягнень у рослинництві» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Адміністративно-правова характеристика охорони селекційних досягнень у рослинництві» проаналізовано особливості правового регулювання селекційних досягнень у рослинництві і виділено найбільш типові ознаки селекційних досягнень у галузі: а) селекція являє собою еволюцію рослин, що здійснюється творчою діяльністю селекціонера; б) результатом діяльності селекціонера є вирішення конкретної практичної задачі, котра полягає у виведенні нового сорту рослин; в) об'єктом селекційного досягнення в рослинництві є новий сорт; г) селекційні досягнення потребують постійної охорони, яка здійснюється за допомогою правових норм та організаційних форм. Характерною рисою особистих немайнових прав інтелектуальної власності є те, що вони належать конкретній особі, яка створила сорт – селекціонеру.

Зазначено, що механізм правового регулювання суб'єктивних прав інтелектуальної діяльності і власності загалом наштовхується на проблему їх галузевої належності, проте у сфері охорони об'єктів права інтелектуальної власності існує певне співвідношення між публічними і приватними інтересами, хоч ці інтереси можуть і не збігатися.

Доведено, що охорона селекційних досягнень у рослинництві неможлива без усього спектра правового регулювання, включаючи механізм правової охорони нових сортів рослин, пов'язаного із захистом прав та законних інтересів селекціонерів і власників сортів рослин. У широкому значенні таку охорону слід розуміти як відносини всіх правових явищ, утілених у юридичні форми (закони, рішення органів публічної влади, здійснення експертизи тощо).

У підрозділі 2.2 «Система суб'єктів управлінської діяльності у сфері охорони прав на сорти рослин» наголошено, що найголовнішим об'єктом впливу адміністративно-правових норм є діяльність органів виконавчої влади. Вивчено суб'єкти управлінської діяльності, на які державою покладено реалізацію відповідних повноважень у сфері охорони прав на сорти рослин як об'єкт права інтелектуальної власності.

З'ясовано управлінську компетенцію органів загальної та спеціальної компетенції, зокрема таких органів виконавчої влади, як Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Антимонопольний комітет України, Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України, Державна служба інтелектуальної власності України, Державна фіскальна служба України. Підкреслено особливі повноваження у сфері охорони прав на сорти рослин Українського інституту експертизи сортів рослин, правоохоронних та судових органів.

Зазначено, що сучасна система суб'єктів управлінської діяльності у сфері охорони прав на сорти рослин не може повною мірою забезпечити охорону суб'єктивних прав селекціонерів, володільців патенту та власників майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту через брак чіткого розмежування компетенції повноважень державних органів.

З метою удосконалення державного управління у сфері охорони прав на сорти рослин як об'єкта права інтелектуальної власності доведено необхідність створення Державної служби з охорони селекційних досягнень у рослинництві України. Створення запропонованого органу відповідає правовим аспектам охорони прав на сорти рослин як нетрадиційного об'єкта права інтелектуальної власності та трансферу сучасних методів біотехнології.

У підрозділі 2.3 «Правова охорона нових сортів рослин патентом» розглянуто державно-правовий механізм охорони нових сортів рослин патентом. Здійснено аналіз нормативно-правової регламентації дій, пов'язаних з реєстрацією сорту рослин в Україні, критеріїв придатності сорту для набуття майнових прав інтелектуальної власності, а також вивчено досвід правової охорони нових сортів рослин патентом у зарубіжних країнах.

Установлено, що Правила складання та подання заявки на сорти рослин не повною мірою забезпечують охорону прав і законних інтересів майбутніх суб'єктів права інтелектуальної власності на сорти рослин при державній реєстрації майнових прав інтелектуальної власності на сорти рослин. Адже цей нормативно-правовий акт, установлюючи вимоги до заявника та документів заявки, не передбачає строки розгляду поданої заявки. Невизначеність строків розгляду поданої заявки на сорт рослин призводить до затягування розгляду таких заяв, а отже, порушує права і законні інтереси не тільки громадян і юридичних осіб, від цього в цілому страждає імідж

держави. Дисертантом запропоновано внести зміни у чинні Правила складання та подання заявки на сорт рослин у частині встановлення конкретних строків розгляду поданої заявки.

Нечітко визначені законодавцем обов'язки щодо використання назви сорту, і щоб усунути цю прогалину, обґрунтовано необхідність внесення змін до статей 47 і 49 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин».

Розділ 3 «Напрями удосконалення охорони селекційних досягнень у рослинництві України» складається із двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Адміністративна відповідальність як гарантія забезпечення правопорядку у сфері селекційних досягнень» зазначено, що адміністративна відповідальність, або відповідальність за вчинення адміністративних правопорушень за порушення прав на сорти рослин виступає важливою складовою забезпечення правопорядку у сфері селекційних досягнень у рослинництві України. Охарактеризовано становлення адміністративної відповідальності за порушення прав на сорти рослин.

Проаналізовано норми статей 51², 104¹, 164³, 255, 256 КУпАП, законів України «Про охорону прав на сорти рослин», «Про насіння і садивний матеріал», «Про племінну справу у тваринництві» та норми Митного кодексу України. Визначено особливості адміністративної відповідальності за порушення митних правил. Розглянуто адміністративні процедури щодо захисту прав інтелектуальної власності відповідно до стандартів Угоди TRIPS.

З урахуванням характеру нормативно-правового регулювання селекційних досягнень в адміністративному законодавстві такого об'єкта права інтелектуальної власності, як сорти рослин, з метою вдосконалення чинного адміністративного законодавства аргументовано доцільність доповнення Глави 6 КУпАП статтею 51³ «Порушення у сфері селекційних досягнень» у такій редакції: «Порушення законодавства у сфері селекційних досягнень у рослинництві, привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності (сорт рослин), що охороняється законом, – тягне за собою накладення штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення».

У підрозділі 3.2 «Адміністративно-правовий статус інституту представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин» визначено специфіку діяльності представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин. Наголошено, що назва посади «представник з питань інтелектуальної власності на сорти рослин» не повною мірою відображає коло обов'язків. Така діяльність є ширшою за представництво.

Досліджено норми Закону України «Про охорону прав на сорти рослин», Постанови Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо реалізації Закону

України «Про охорону прав на сорти рослин», Положення про представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин, Положення про Державний реєстр прав інтелектуальної власності на сорти рослин та про видачу патентів України на сорти рослин, Положення про атестаційну комісію з набуття прав представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин, Положення про Державний реєстр заявок на сорти рослин. Зроблено висновок, що цими актами регулюються окремі аспекти діяльності представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин, відносини між регуляторними органами та іншими органами державної влади, засади суспільних відносин, що виникають з приводу здійснення представником з питань інтелектуальної власності на сорти рослин повноважень у цій сфері.

Доведено, що становище представника з питань інтелектуальної власності на сорти рослин як учасника суспільних відносин урегульоване нормами адміністративного права і характеризується наявністю у нього комплексу юридичних прав і обов'язків, що у сукупності складають адміністративно-правовий статус такого представника.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання щодо удосконалення адміністративно-правових засад охорони селекційних досягнень у рослинництві України, визначення місця, ролі та завдань суб'єктів владних повноважень. У результаті дослідження сформульовано такі висновки.

1. Аналіз наукових джерел дозволив простежити генезис становлення та розвитку правового регулювання й охорони селекційних досягнень у рослинництві та виділити сім періодів розвитку управлінської діяльності у досліджуваній сфері.

2. Нормативно-правовому регулюванню у сфері селекційних досягнень у рослинництві притаманні особливості, що впливають зі специфіки суспільної діяльності. Нормативно-правові акти у сфері охорони селекційних досягнень у рослинництві слід класифікувати на норми вітчизняного загального та спеціального законодавства, норми міжнародних нормативно-правових актів. З огляду на значну кількість нормативно-правових актів, що регулюють селекційні досягнення у рослинництві, є доцільним прийняття Закону України «Про селекційні досягнення», який усуне прогалини правового регулювання селекції та охорони прав на сорти рослин як об'єкта права інтелектуальної власності і дасть поштовх прогресивним змінам у цій сфері.

3. Зважаючи на відсутність у Законі України «Про охорону прав на сорти рослин» принципів управлінської діяльності, які становлять основу всього управлінського процесу, в основу формування системи управління

селекційних досягнень у рослинництві має бути покладено галузевий, міжгалузевий, поєднання галузевого і міжгалузевого та територіальний принципи.

4. Охорона селекційних досягнень у рослинництві неможлива без усього спектра правового регулювання, включаючи механізм правової охорони нових сортів рослин, пов'язаного із захистом прав та законних інтересів селекціонерів і власників сортів рослин. У широкому значенні її слід розуміти як відносини всіх правових явищ, утілених у юридичні форми (закони, підзаконні акти, рішення органів публічної влади, здійснення експертизи тощо).

Адміністративно-правова охорона селекційних досягнень у сфері рослинництва – це сукупність адміністративно-правових заходів, спрямованих на захист прав та законних інтересів суб'єктів права селекційних досягнень у сфері рослинництва, щодо охорони та захисту права селекціонерів і інших суб'єктів права інтелектуальної власності на сорти рослин.

5. Однією з проблем управлінської діяльності у сфері селекційних досягнень є відсутність чіткого розмежування компетенції повноважень державних органів. Нині існуючі суб'єкти управлінської діяльності у сфері охорони прав на сорти рослин не в змозі забезпечити цілковиту охорону суб'єктивних прав селекціонерів, володільців патенту та власників майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту. Це завдання варто покласти на Державну службу з охорони селекційних досягнень у рослинництві України. Створення запропонованого органу відповідає правовим аспектам охорони прав на сорти рослин як об'єкта права інтелектуальної власності та трансферу сучасних методів біотехнології. Враховуючи потребу подальшого розвитку врегулювання договірних відносин між науково-селекційними і господарськими насінневими структурами, між творчими індивідами і колективами розумової праці та їх роботодавцями, що є основою економіки селекційної та насінневої справи, створення такої служби сприятиме покращанню охорони прав селекціонерів, володільців патенту та власників майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту.

6. Правилами складання та подання заявки на сорт рослин не встановлено строк розгляду поданої заявки на сорт рослин. З метою забезпечення охорони прав і законних інтересів заявників слід доповнити чинні Правила складання та подання заявки на сорт рослин, затверджені наказом Міністерства аграрної політики України від 26 квітня 2007 р. № 287, статтею 6 у такій редакції:

«Стаття 6. Строки розгляду поданої заявки на сорт рослин.

6.1. Подана заявка на сорт рослин повинна відповідати встановленим вимогам.

6.2. У разі прийняття заявки на сорт рослин уповноваженою посадовою особою Установи подана заявка підлягає реєстрації.

6.3. Перевірка і видача документів заявнику здійснюється в місячний строк після отримання заявки, яка може бути подана заявником особисто або відправлена поштою».

З метою удосконалення чинного законодавства у сфері охорони прав на сорти рослин слід внести зміни до Закону України «Про охорону прав на сорти рослин», зокрема:

– частину 1 ст. 47 «Обмеження майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин» доповнити пунктом «г», який викласти у такій редакції: «г) будь-яка особа, яка використовує посадковий матеріал сорту, повинна застосовувати назву цього сорту навіть після припинення правової охорони прав на сорт»;

– статтю 49 Закону подати у такій редакції: «При використанні сорту дозволяється поєднувати його назву зі знаками для товарів і послуг та зазначенням походження товарів. У цьому разі назва сорту повинна бути легко пізнаваною».

7. З метою визначення судової юрисдикції у сфері інтелектуальної власності та усунення проблемних питань, пов'язаних із підсудністю спорів, слушною видається думка про створення в Україні спеціалізованого патентного суду, який здійснював би правосуддя у зазначеній сфері.

8. Пункт 1.3 Інструкції по оформленню державними інспекторами з охорони прав на сорти рослин матеріалів про адміністративні правопорушення, затвердженої наказом Державної служби з охорони прав на сорти рослин від 26 серпня 2005 р. № 450, доречно викласти у такій редакції: «Інспектори мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо порушення законодавства в галузі насінництва, розсадництва та з охорони прав на сорти рослин (стаття 255 КУпАП) і направляти їх на розгляд до органів державного контролю в галузі насінництва та розсадництва (стаття 104¹ КУпАП) або до суду (стаття 51² КУпАП)».

Главу 6 Кодексу України про адміністративні правопорушення необхідно доповнити статтею 51³ «Порушення у сфері селекційних досягнень» у такій редакції: «Порушення законодавства у сфері селекційних досягнень у рослинництві, привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності (сорт рослин), що охороняється законом, – тягне за собою накладення штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення».

9. Діяльність представника з питань інтелектуальної власності на сорти рослин є ширшою за представництво, тому назва цієї посади не повністю відбиває виконувани ним функції. За своєю суттю процес реєстрації права власності на сорт рослин, який здійснює представник з питань інтелектуальної власності на сорти рослин, пов'язаний із організаційними формами забезпечення охорони права на сорт рослин як об'єкта права інтелектуальної власності. Такий процес реалізується через адміністративно-правові способи державного впливу, що існують у правовій формі, до яких слід віднести: проведення експертизи сорту рослин (тобто ідентифікації сорту рослин як об'єкта права інтелектуальної власності); реєстрації сорту рослин; видачу установою (патенту, свідоцтва); забезпечення організаційно-правового режиму охорони і використання прав на сорт рослин; саме тому і характеризується наявністю у представника з питань інтелектуальної власності на сорти рослин комплексу юридичних прав і обов'язків, що у сукупності складають його адміністративно-правовий статус.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ АВТОРОМ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Савіцька В. В. Елементи організаційно-правового механізму управління у сфері селекційних досягнень у рослинництві України / В. В. Савіцька // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: Серія «Право». – 2014. – Вип. 197 (2). – С. 256–262.

2. Савіцька В. Історіографія дослідження правових засад становлення та розвитку управлінської діяльності у сфері селекційних досягнень у рослинництві / В. Савіцька // Підприємництво, господарство і право. – 2014. – № 10. – С. 49–52.

3. Савіцька В. В. Суб'єкти управлінської діяльності у сфері охорони прав на сорти рослин / В. В. Савіцька // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: Серія «Право». – 2014. – Вип. 197 (3). – С. 228–234.

4. Савіцька В. В. Шляхи удосконалення адміністративної відповідальності за порушення селекційних досягнень / В. В. Савіцька // Адміністративне право і процес. – 2015. – № 1 (11). – Ст. 146–152.

5. Савицкая В. В. Принципы управления в сфере селекционных достижений в растениеводстве Украины / В. В. Савицкая, П. В. Дихтиевский // Научно-теоретический и практический журнал. – Казахстан. – 2014. – № 44 (123). – С. 126–132. (Автором особисто проведено дослідження принципів управління у сфері селекційних досягнень у рослинництві).

6. Савицкая В. В. Правовая охрана новых сортов растений патентом / В. В. Савицкая // Современный научный вестник. – Белгород. РФ. – 2015. – № 2 (249). – С. 86–90.

7. Савіцька В. В. Нормативно-правове регулювання селекційними досягненнями у рослинництві / В. В. Савіцька // Наукова дискусія: питання юриспруденції : матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 27 листопада 2014 р. – Тернопіль, 2014. – С. 131–134.

8. Савіцька В. В. Роль адміністративного права в охороні селекційних досягнень у рослинництві України / В. В. Савіцька // Правотворча та правозастосовна діяльність: теорія, практика, професійний досвід : збірник матер. Міжнар. юрид. наук.-практ. конф., 3 березня 2015 р. – К., 2015. – С. 57–60.

9. Савіцька В. В. До питання діяльності представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин / В.В. Савіцька // Юридична наука та практика у третьому тисячолітті : матер. Міжнар. наук. конф., 27–28 лютого 2015 р. – Кошице. Словацька Республіка, 2015. – С. 101–104.

АНОТАЦІЯ

Савіцька В. В. Адміністративно-правові засади охорони селекційних досягнень у рослинництві України. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2016.

Дисертація присвячена дослідженню адміністративно-правових засад охорони селекційних досягнень у рослинництві України. На основі сучасних методологічних підходів, доктринального аналізу теоретичних джерел адміністративно-правової науки, узагальнення нормотворчої та правозастосовної практики у сфері охорони селекційних досягнень у рослинництві України пропонуються нові або уточнюються визначення деяких адміністративно-правових категорій і понять. Указується на тісний зв'язок прав на сорти рослин та селекційних досягнень, вплив норм адміністративного законодавства в регулюванні відносин у сфері охорони селекційних досягнень у рослинництві.

На підставі узагальнення норм національного та міжнародного законодавства, вивчення й аналізу практичного матеріалу системно і комплексно досліджуються теоретико-правові засади адміністративно-правової охорони селекційних досягнень у рослинництві. Проведено історичний аналіз становлення та розвитку інституту управління, принципи, мета, завдання, функції і методи управління у сфері селекційних досягнень у рослинництві.

Аналізується діяльність органів виконавчої влади у сфері охорони прав на сорти рослин як об'єкта права інтелектуальної власності, вносяться пропозиції щодо удосконалення діяльності таких органів. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку пропозицій щодо удосконалення законодавства та інших нормативно-правових актів щодо охорони майнових та немайнових прав селекціонерів та інших суб'єктів права інтелектуальної власності на сорти рослин.

Ключові слова: адміністративно-правова охорона, сорт рослин, селекційні досягнення, рослинництво, органи управління, система суб'єктів, патент, адміністративна відповідальність, удосконалення законодавства.

АННОТАЦІЯ

Савицкая В. В. Административно-правовые основы охраны селекционных достижений в растениеводстве Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко Министерства образования и науки Украины. – Киев, 2016.

Диссертация посвящена исследованию административно-правовых основ охраны селекционных достижений в растениеводстве Украины. На основе современных методологических подходов, доктринального анализа теоретических источников административно-правовой науки, обобщения нормотворческой и правоприменительной практики в сфере охраны селекционных достижений в растениеводстве Украины предложены новые или уточнены определения ряда административно-правовых категорий и понятий. Указывается на тесную связь прав на сорта растений и селекционных достижений, влияния норм административного законодательства в регулировании отношений в сфере охраны селекционных достижений в растениеводстве.

На основании обобщения норм национального и международного законодательства, изучения и анализа практического материала комплексно исследуются теоретико-правовые основы административно-правовой охраны селекционных достижений в растениеводстве. На основании анализа историко-правовых основ правового регулирования и охраны селекционных достижений в растениеводстве проведена периодизация возникновения и развития института управления в сфере селекционных достижений Украины.

Осуществлен анализ нормативно-правового регулирования селекционных достижений в растениеводстве. Осуществлено классификацию таких актов на нормы общего и специального отечественного

законодательства, и нормы международных нормативно-правовых актов. Учитывая значительное количество нормативно-правовых актов, регулирующих селекционные достижения в растениеводстве, поддержано мнение о целесообразности принятия Закона Украины «О селекционных достижениях», который должен устранить пробелы правового регулирования селекции и охраны прав на сорта растений как объекта права интеллектуальной собственности и дать дальнейший толчок прогрессивным явлениям в этой сфере.

Рассмотрены общие и специальные принципы управления, цели, задачи, функции и методы управления сферы селекционных достижений в растениеводстве. Осуществлен анализ деятельности органов исполнительной власти, вносятся предложения по совершенствованию деятельности таких органов.

На основании анализа нормативно-правовой регламентации и практической деятельности представителя по вопросам интеллектуальной собственности на сорта растений установлено, что существующее название должности «представитель по вопросам интеллектуальной собственности на сорта растений» не в полной мере отражает сущность этой деятельности. Определенное положение представителя по вопросам интеллектуальной собственности на сорта растений урегулировано нормами административного права и характеризуется наличием у него комплекса юридических прав и обязанностей, которые в совокупности образуют его административно-правовой статус.

В результате проведенного исследования сформулирован ряд предложений по совершенствованию законодательства и других нормативно-правовых актов по охране имущественных и неимущественных прав селекционеров и других субъектов права интеллектуальной собственности на сорта растений.

Ключевые слова: административно-правовая охрана, сорт растений, селекционные достижения, растениеводство, органы управления, система субъектов, патент, административная ответственность, совершенствование законодательства.

SUMMARY

Savitska V. V. Administrative and legal fundamentals of protection of selection achievements in plant growing of Ukraine. – Manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of candidate of juridical sciences by specialty 12.00.07 – Administrative Law and Process; Financial Law; Information Law. – Taras Shevchenko National University of Kyiv of Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2016.

The thesis is devoted to study of the administrative and legal fundamentals of protection of selection achievements in plant growing of Ukraine. On the basis of modern methodological approaches, doctrine analysis of theoretical sources of administrative legal science, generalization of norm setting and law-enforcement practice in the field of the protection of selection achievements in plant growing of Ukraine, the new or clarified definitions of a number of administrative and legal categories and concepts are offered. It is pointed out to a close link of the protection of plant varieties and selection achievements and influence of the norms of administrative law in the control of these relations.

On the basis of generalization of norms of the national and international legislation, study and analysis of practical matters, the theoretical and legal fundamentals of protection of selection achievements in plant growing are investigated systematically and comprehensively. The historical analysis of formation and development of administrative institute, principles, goal, tasks, functions and methods of control of the field of selection achievements in plant growing are researched.

The analysis of the activity of executive bodies was conducted in the field of protection of rights to plant varieties as the intellectual property item, the suggestions to improve the activity of such bodies are made. As a result of the conducted investigation, a number of proposals was formulated for legislation improvement and other regulatory legal acts on the protection of property and non-property rights to plant varieties of plant breeders and other subjects of intellectual property rights.

Keywords: administrative and legal protection, plant varieties, selection achievements, plant growing, regulatory bodies, system of subjects, patent, administrative responsibility, legislation improvement.

Гарнітура Таймс. Формат 60x84/16.
Наклад 100. Папір офсетний. Ум.-др. арк. 0,9.
Підписано до друку 01.11.2016. Замовлення 325.

Надруковано в «МП Леся».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 892 від 08.04.2002.

«МП Леся»
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: (066) 60-50-199, (068) 126-49-26
E-mail: lesya3000@ukr.net